

PETER
PLAUGBORG

SØREN
MALLING

ARLY
JOVER

THOMAS
BO LARSEN

JENS
ALBINUS

TOOLBOX FILM PRESENTERER

IDEALISTEN

HAN AFSLØREDE LØGNEN, SÅ VI KUNNE KENDE SANDHEDEN

BASERET PÅ VIRKELIGE BEGIVENHEDER

UNDERVISNINGSMATERIALER

Undervisningsmateriale

Undervisningsmaterialet er tænkt som et tværfagligt materiale til historie, samfundsfag og dansk i folkeskolens udskoling og på de gymnasiale uddannelser.

af Thomas Diechmann og Lisbet Svanøe, 2015.

Til læreren

Filmen "Idealisten" (Christina Rosendahl, 2015) foregår i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne og er historien om, hvordan journalisten Poul Brink optrevlede det, der sidenhen blev kendt som Thule-sagen. Udover at være en spændende fortælling om, hvordan en journalist dykker ned i et emne, der griber ham mere og mere, er det også en historisk fortælling, der tager fat i essentielle etiske problemstillinger inden for politik og journalistik. Problemer som stadig er aktuelle og derfor er vedkommende for elever i dag.

Undervisningsmaterialet er tænkt som et tværfagligt materiale til historie, samfundsfag og dansk i folkeskolens udskoling og på de gymnasiale uddannelser, og materialet tilstræber derfor en variation mellem dansk – og historiedidaktiske metoder.

Det forudsættes at eleverne inden arbejdet med filmen har kendskab til Grønlands tilhørsforhold til Danmark, kendskab til "Den kolde krig" og til Danmarks atompolitik. For en hurtig opsummering og et historisk overblik kan man fx bruge hjemmesiden Danmarkshistorien.dk og indtaste søgeordet "den kolde krig". En af de sider, der ligger under emnet, og som kan anbefales er "Danmark og NATO i 1950'erne", hvor Thule-sagen kort bliver omtalt.

Her omtales også den danske statsminister H.C. Hansens rolle i sagen. H.C. Hansen havde, stik i mod den danske atomvåbenpolitik, uofficielt givet USA lov til at have atomvåben på Grønland, og dette blev holdt hemmeligt for den danske befolkning. Han havde med andre ord fortiet sandheden eller endda løjet for befolkningen.

Det er journalisten Poul Brinks optrevling af denne sag, der skildres i filmen og dermed stiller spørgsmålstejn ved magthavernes omgang med sandheden. Er det acceptabelt at fortie sandheden i en større sags tjeneste og dermed tilsidesætte den danske lovgivning? Hvem bestemmer, hvornår "alt" skal fortælles? Og hvornår er det i staten Danmarks interesse, at befolkningen intet ved?

Strukturen i undervisningsforløbet

1. **Forarbejde (før filmen):** eleverne skal forholde sig til emnet sandhed og løgn. Hvad er en løgn og kan den forsvares. Kan man forholde sig idealistisk til sandhed og løgn, og hvad indebærer idealismen så?
2. **Arbejde med filmen:** med udgangspunkt i udvalgte scener arbejder eleverne med temaer fra filmen.
3. **Efterarbejde og perspektivering (efter filmen):** eleverne arbejder med afsluttende opgaver, hvor de sætter filmens handling ind i et nutidigt perspektiv.

Før filmen

Sandhed og løgn er det første emne eleverne skal beskæftige sig med i forarbejdet til filmen. Det er nemlig en vigtig del af filmen, at begreberne kan forstås forskelligt og nuanceret afhængigt af, hvilket perspektiv, man tager. Opgaverne lægger op til, at eleverne først reflekterer over begreberne ud fra noget genkendeligt fra deres liv, for derefter at udvide deres perspektiv til et samfundsorienteret syn på begreberne og konsekvenserne heraf.

Inden man påbegynder opgave 1, kan man vælge at lave en hurtig rundspørge i klassen om, hvad eleverne forstår ved sandhed og løgn.

Opgave 1 – ”Mads og monopolet”

Opgaven tager udgangspunkt i radioprogrammet ”Mads og monopolet” fra DRs P3, hvor radioværten præsenterer tre gæster for et lytterdilemma (en case). De tre gæster forsøger herefter ved hjælp af argumenter, at løse dilemmaet for lytteren.

Del klassen op i mindre grupper (3-4 personer) og præsenter dem for en case:

”I fredags var jeg i byen med nogle kammerater, hvor vi endte på et diskotek. Her så jeg min bedste vens kæreste stå og kysse med en anden. Hun så mig ikke, og jeg lod som ingenting, men nu er jeg blevet i tvivl om, hvorvidt jeg skal fortælle min ven det eller bare tie stille med sandheden om, hvad hans kæreste går og laver.”

Grupperne skal nu forholde sig til dilemmaet – og løsningen må ikke være, at ”lytteren” skal tale med vennens kæreste. De skal altså med andre ord kun forholde sig til, hvorvidt lytteren skal fortælle vennen om den utro kæreste, og hvorvidt vennen er bedst tjent med at kende sandheden eller ej.

Lad tre grupper fremlægge deres argumenter, mens resten af grupperne lytter og efterfølgende kommenterer på synspunkterne ud fra deres egne argumenter.

Lav evt. en oversigt på tavlen over argumenter for og imod at fortælle sandheden.

Men! Casen slutter ikke her – ”lytteren” valgte at handle ud fra anbefalingen om ikke at fortælle sandheden til vennen og skriver en opdatering til monopolet:

”Jeg valgte ikke at fortælle min ven om hans kærestes utroskab, men nu er det sådan, at han selv har fundet ud af det, og de er gået fra hinanden. Han har spurgt mig om jeg vidste, at hun var ham utro, og jeg har svaret ...”

Lad grupperne diskutere, om ”lytteren” svarede ja eller nej – talte han sandt eller fortalte han en løgn?

- Hvad er hans bevæggrunde for at svare det ene eller det andet?
- Er den direkte løgn (et nej) værre end den tidligere fortiede sandhed? Hvad er forskellen? Er der en forskel?

Argumenterne for at lyve kan være, at "lytteren" vil beskytte sig selv, sin ven og sit venskab, hvorimod argumentet for ikke at lyve kan være, at det er noget, *man* bare ikke gør – dvs. en slags skelnen mellem nytteetik og pligtetik.

Kort sagt handler nytteetikken om at gøre det rigtige for så mange som muligt; i dette tilfælde altså både vennen og "lytteren". Derimod baseres pligtetikken på den tanke, at der findes en universel pligt til at gøre det gode; fx at fortælle sandheden eller ikke at lyve. Den er normativ og kan fx udspringe af en religiøs læresætning eller et maksime. Ifølge pligtetikken kan man ikke fravige dette princip uanset omstændighederne.

Tal i klassen om forskellene og sammenlign med de forudgående argumenter.

Opgave 2 – Den idealistiske whistleblower

Man kan altså sige, at hvis "lytteren" fra første færd havde valgt at fortælle sandheden, havde han gjort det ud fra en pligtetisk holdning til at sandheden om ikke-acceptabel adfærd skal frem/skal fortælles uanset omkostninger. Han havde med andre ord handlet idealistisk.

Lad eleverne søge på ordene "ideal" og "idealisme" i denstoredanske.dk:

ideal - mønsterbillede, (af ty. Ideal, fr. idéal, substantivering af ideal (adj.), fra ty. ideal, idealisch, af lat. idealis, af gr. idea idé, begreb), forestilling om noget fuldkomment; noget fuldkomment, som man søger at efterligne; mønsterbillede

idealisme, afledt af 'idé', der har en klang af ideal og af noget ideelt. I daglig tale betegner ordet en moralsk og handlingsorienteret holdning i retning af at leve og virke for et ideal og at handle ud fra ideelle og uselviske motiver modsat realistiske og måske selviske motiver.

I denne betydning anvendes ordet ofte om holdninger, der anses for at være udtryk for manglende realisme, for blåøjethed og verdensfjernhed. En person, der hylder idealismen, kaldes en idealist (i modsætning til en realist). Politikere, der ikke fører realpolitik, dvs. søger at realisere ideale mål, kaldes ofte for idealister. [...]

Tal med klassen om begreberne for at give dem en forståelse af, at begreberne omhandler en forestilling om noget fuldkomment og uegennyttigt – noget, der siger noget om, hvordan verden/samfundet *bør* være i en idealists perspektiv.

Gå ind på dr.dk/gymnasium/samfundsfag > Politik > Snowden- Helt eller spion? og se klippet "Manden bag afsløringerne står frem" (2:28min) fra TV-avisen d. 10.06.13 om Edward Snowden

Lad efterfølgende eleverne skrive en tekst, hvor de implicit skal besvarer spørgsmålene:

- Hvad er det, Snowden har gjort?
- Hvilket ideal handler han ud fra?
- Hvilke konsekvenser har hans idealisme for ham?
- Hvilke konsekvenser har den for samfundet?
- Er han pligt- eller nytteetiker?

- Hvad mener du om hans handling? Ville du gøre noget lignende, hvis du havde muligheden? Begrund din holdning
- Inddrag gerne argumenter og overvejelser, du har gjort dig fra den tidligere case om fortielse af sandheden contra løgn

Lad eleverne læse hinandens tekster i grupper af fire. Herefter skal de diskutere teksterne og deres holdninger og forsøge at komme til enighed om en holdning til Edward Snowdens handlinger, som de fremlægger for klassen med argumenter for den.

Direkte afledt af arbejdet med whistlebloweren Snowden, skal eleverne gætte på, hvad filmen "Idealisten" handler om. For at eleverne kan gætte kvalificeret, kan man inddrage

- Filmplakaten
- Sidste afsnit af teksten "Danmark og NATO i 1950'erne" (danmarkshistorien.dk)
- At Poul Brink var journalist for DR
- Evt. årstal for, hvornår filmen foregår

Hvis eleverne kommer frem til, at Poul Brink må have været en form for whistleblower i Danmark, så tal gerne om, hvilke konsekvenser eleverne mener, det ville have for ham.

Skriv gerne elevernes gæt ned, sådan at de kan tages frem igen efter filmen og sammenlignes med de faktiske begivenheder.

Filmen

Denne del af materialet er tilrettelagt sådan, at opgaverne tager udgangspunkt i bestemte scener i filmen. På denne måde kan man vælge at bryde filmen op med stop undervejs eller udvælge de temaer, man synes det er relevante at arbejde med. Ser man filmen i biografen og dermed uden afbrydelser, kan man arbejde med filmen og de udvalgte scener efter filmen – nærmere beskrevet i afsnittet "Efter filmen".

Opgave 1 – Det ydre pres

Igennem filmen stiger presset på journalisten Poul Brink. Jo tættere han kommer på sagens kerne, jo "farligere" bliver det for ham. For at fastholde denne intensivering, kan man arbejde med at uddele "missioner" til eleverne inden filmen. For at få det mest nuancerede resultat, er det en god idé at give den samme mission til to eller - alt efter missionens størrelse - flere elever ad gangen.

Eleverne skal på forhånd vide, at filmen omhandler en journalist, der arbejder med afslørende journalistik, og at han støder på hindringer undervejs.

Missionerne organiseres ved, at eleverne får et stykke papir med deres mission, inden de ser filmen, fx:

- Hold øje med hvilke hindringer Poul Brink støder på hos sin arbejdsplads DR.
- Hold øje med hvilke hindringer Poul Brink støder på under sit besøg i USA.
- Hold øje med hvilke hindringer Poul Brink støder på under sit besøg på den amerikanske ambassade.
- Hold øje med hvilke hindringer Poul Brink støder på hos de danske politikere.
- Hold øje med hvilke hindringer Poul Brink støder på hos sundhedsstyrelsen.
- Hold øje med de situationer, hvor Poul Brink føler sig truet.

Tal efter filmen om det indsamlede materiale og lad eleverne diskutere følgende spørgsmål:

Gruppearbejde:

- Hvilken effekt har hindringerne på Poul Brink og hans arbejde, og hvilke omkostninger får det for ham?
- Er der tidspunkter, hvor Brink overvejer at stoppe efterforskningen?
- Sammenlign Poul Brinks handlinger med jeres overvejelser om sandhed, løgn og idealisme fra før filmen. Forklar ud fra dette, at han handler, som han gør
- Hvad tænker I om de hindringer, der bliver lagt ud? Kommer det bag på jer?

Opgave 2 – Diskussion i hjemmet

I denne scene diskuterer Poul Brink med sin spanskfødte kone, som anklager ham for at være naiv, fordi han ikke tror på, at den danske regering overlader noget for landets borgere. Hun har selv oplevet det totalitære regime under Franco og dets efterdønninger og har dermed oplevet korrupsion og løgne i et samfund på nært hold.

Lad eleverne søge på "totalitære regimer" i denstoredanske.dk og lad dem skimme teksten "autoritære regimer", hvor Francos militærdiktatur bl.a. bliver nævnt.

Sammenfat kort, hvad denne styreform indebærer.

Med udgangspunkt i scenen og deres viden om den stat Poul Brinks kone kommer fra, skal eleverne nu skrive en meddigtningsopgave:

Enkeltvis:

- Forestil dig at du er Poul Brink, og at du efter diskussionen med din kone skriver i din dagbog.
- I din dagbog reflekterer du over, hvad din kone har sagt, og over, om hun kan have haft ret i sin udtalelser om danskernes naivitet.
- I refleksionen skal du inddrage en kort sammenligning mellem det, du ved om totalitære regimer og det du ved om organiseringen af det danske samfund.
- Afslut dagbogsnotatet med en konklusion om, hvorvidt din opfattelse af den danske regering og det danske samfund er naiv eller ej.

Gruppearbejde:

- Læs hinandens dagbogsnotater.
- Diskutér, hvad Poul Brinks kone mener om danskernes opfattelse af regering og samfund. Er den naiv?
- Ændres Poul Brinks opfattelse undervejs i filmen?

Lad evt. også eleverne diskutere, om danskerne har en selvopfattelse, der gør, at de føler sig urørlige. Lad dem finde eksempler på, om dette kan være tilfældet. For at give dem en guideline, kan man fx lade dem tage udgangspunkt i danskernes opfattelse af ytringsfrihed.

Sammenfat i klassen.

Opgave 3 – Stiftende generalforsamling

Poul Brink er med til den stiftende generalforsamling for Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere og deltager i sin rolle som journalisten, der vil dokumentere det, der foregår. Undervejs ændrer hans rolle sig, fordi Marius hædrer ham for hans indsats for, at de er kommet så langt i sagen, som de er. Hans rolle ændrer sig altså fra at være observerende journalist til at være medskaber af historien.

Lad eleverne få tag om scenen ved hjælp af følgende opgaver:

Enkeltvis:

- Skriv kort din umiddelbare beskrivelse af scenen. Hvem er med i scenen, hvad er deres roller og hvordan udspiller scenen sig?

Gruppearbejde:

- Brug jeres notater og diskuter følgende:

- Hvad er Poul Brinks rolle ved mødet og hvordan ændrer den karakter undervejs?
- Hvordan reagerer han på ændringen af sin rolle og hvorfor?
- Poul Brinks chef på radioen siger i en anden scene til ham: "Vi formidler historier. Vi skaber dem ikke" – hvordan spiller denne udtalelse en rolle i Brinks reaktion til generalforsamlingen?
- Tænker I, at der er noget, der hedder journalistisk etik? Hvis ja, hvad indebærer den så?

Sammenfat i klassen.

Som afsluttende opgave, kan man lade eleverne lave et radioindslag om generalforsamlingen, som om det var lavet af Poul Brink. I indslaget skal hans reaktion på sin ændrede rolle komme til udtryk. På hjemmesiden småP.dk kan man finde opgaven "radiospot" under temaet Film/Radio og bruge det som forlæg til indslaget.

Opgave 4 – Besøget hos ambassadøren

Poul Brink er blevet inviteret til frokost hos den amerikanske ambassadør. Ambassadøren forsøger at give indtryk af, at det er et venskabeligt visit, men som scenen skrider frem, er det tydeligt, at han vil have Poul Brink til at stoppe med at grave mere i Thule-sagen.

I de følgende opgaver skal eleverne bl.a. forholde sig til, hvordan de filmiske virkemidler er med til at understrege pointerne i scenen. Brug evt. Filmcentralens online Filmleksikon (<http://filmcentralen.dk/grundskolen/filmsprog>) om dramaturgi og filmiske virkemidler som grundlag for arbejdet

Enkeltvis:

- Lav en kort personkarakteristik af Poul Brink udelukkende baseret på begyndelsen af scenen: Hvordan er han klædt, hvordan opfører han sig og lignende?
- Lav en tilsvarende karakteristik af ambassadøren.

Grupper:

- Sammenlign jeres karakteristikker og diskutér, om der alene ud fra personernes fremtræden anes, hvordan udfaldet af frokosten bliver. Hvorfor og hvordan?
- Hvordan vises magtforholdet mellem de 2 personer i scenen?
- Hvilke filmiske virkemidler har instruktøren benyttet for at tydeliggøre magtforholdet (perspektiv, klipning, musik mm)?
- Hvem vinder magtkampen og hvorfor?
- Hvordan bruges middagen til at lægge pres på journalistens arbejde med sagen?

Filmen bygger jo på sande begivenheder. Da Poul Brink havde vundet Cavling-prisen deltog han i et interview-program, hvor han beskrev det besøg hos ambassadøren, som filmens scene er bygget op omkring.

Gå ind på dr.dk/bonanza > begivenheder > Thule ulykken > Profilen. Se et kort uddrag af Profilen (13.00 – 15.34 min) om besøget hos ambassadøren.

Gruppevis:

- Hvordan passer beskrivelsen af besøget med filmens fremstilling?
- Er der ændringer, der har betydning for vores opfattelse af scenen?
- Hvorfor er der ændringer?

Se evt. lidt mere af Profilen (- 16:30 min), hvor Poul Brink udtaler sig om, hvordan USA bliver omtalt og behandlet i medierne. Han savner mere kritisk journalistik. Diskutér om det også mangler i dag. Hvordan opfatter eleverne USA, og hvor har de denne opfattelse fra?

Opgave 5 – Slutscenen/I statsministeriet

Foreningen af Strålingsramte Thulearbejdere med Marius som formand er på besøg i statsministeriet, hvor de får at vide at Thule-arbejderne vil få en kompensation. Poul Brink synes ikke, en kompensation er nok. Han mener arbejderne bør have erstatning. Marius er derimod tilfreds, for, som han siger, sandheden er kommet frem.

Diskuter i grupper:

- Hvorfor reagerer Poul Brink så kraftigt på, at gruppen kun får kompensation, og hvorfor er det ikke nok?
- Marius er tilfreds, da sandheden er kommet frem. Hvad ønsker Poul Brink? Er det hævn, retfærdighed, straf etc.? Hvad kunne gøre ham tilfreds?
- Hvordan er det tydeligt, at idealisten nu har overtaget journalistens plads?

Enkeltvis:

- Forestil dig, at du er Poul Brink og skriv et brev til Marius. Skriv, hvorfor sagen fortsat er vigtig, og hvorfor I sammen skal arbejde videre med den. Find et fælles mål I sammen kan opnå.

Efter filmen

Hvis man har set filmen i sin helhed uden afbrydelser, vil det være oplagt først og fremmest at lave en tidslinje over filmen for dernæst at arbejde med de opgaver, der er beskrevet i afsnittet "Filmen". På denne måde fastholder man elevernes egen oplevelse af filmens handling og har mulighed for at sætte de udvalgte scener ind i tidslinjen. Det kan give lejlighed til at diskutere, hvorfor nogle scener kan være vigtigere at fremhæve end andre.

Herefter skal eleverne arbejde sig ud af filmen og ved hjælp af opgaver forsøge at perspektivere handlingen til nutidige hændelser.

Opgave 1 – Filmanmeldelse

Enkeltvis:

Skriv en kort filmanmeldelse med dine tanker om "Idealisten". Du skal fokusere på:

- Filmens titel "Idealisten". Passer beskrivelsen af Poul Brink på en idealist, som beskrevet i tidligere opgaver.
- Udvælg 2-3 nøglescener i filmen, der beskriver Poul Brink som idealist.
- Find inspiration til din filmanmeldelse ved at gå ind på fx politiken.dk, berlingske.dk eller andre dagblades filmanmeldelser

I grupper af 3-4 personer:

- Læs jeres tekster for hinanden og sammenlign jeres nøglescener.
- Med udgangspunkt i berettermodellen, hvor er Poul Brinks *point of no return* i filmen?
- Hvornår går han fra at ville skrive en "god historie" til idealistisk søgen efter retfærdighed -fra journalist til idealist?

Brug evt. Filmcentralens online undervisningsmateriale om at skrive filmanmeldelser (<http://filmcentralen.dk/grundskolen/undervisning/filmanmeldelse#.VS-D45NPajw>) som grundlag for arbejdet

Opgave 2 – Cavlingprisen vs landflygtighed

Poul Brink fik i 1998 Cavlingprisen for sit journalistiske arbejde med Thule ulykken på trods af, at han havde afsløret hemmelige dokumenter for offentligheden. Han blev med andre ord hædret for sin civile ulydighed. I modsætning hertil lever Edward Snowden i landflygtighed og har måttet opgive hele sin hidtidige levevis efter at have afsløret statslige hemmeligheder.

Diskutér i grupper:

- Hvorfor er der så stor forskel på, hvilken konsekvens henholdsvis Brinks og Snowdens civile ulydighed har?

Se evt. klippet "Sigtelse mod journalist" på dr.dk/bonanza > begivenheder > Thule ulykken

- Hvordan forklares det her, at Brink ikke blev sigtet? Stemmer det overens med filmens fremstilling?
- Er det acceptabelt ud fra et retsligt synspunkt, at Poul Brink ikke blev sigtet?

Tænk tilbage på scenen "Besøget hos ambassadøren".

- Har USAs politiske rolle i verden eller amerikanernes selvopfattelse indflydelse på Snowdens skæbne?
- Har Brinks skæbne på samme måde noget at gøre med Danmarks politiske rolle og danskernes selvopfattelse?

Poul Brink er journalist. Snowden er systemingeniør.

- Har deres fag indflydelse på, hvordan deres skæbne former sig?
- Hvad er en journalists rolle? Hvad er hans funktion?
- Hvad er en lønarbejders rolle over for arbejdsgiveren? Har Snowden principielt handlet forkert over for sin arbejdsgiver?

Opgave 3 – Et essay

Som afsluttende og opsamlende opgave skal eleverne skrive et essay, hvor de opsummerer de tanker, de har gjort sig gennem forløbet. De kan vælge mellem de to følgende essays:

Essay 1

- Skriv et essay hvor du beskriver idealisme. Hvor langt skal man gå i "den gode sags tjeneste".
- Tag udgangspunkt i filmen "Idealisten", og skriv et essay om at være idealist.
- Inddrag gerne tanker om whistleblower/Edward Snowden og dagligdagsdilemmaer (jf. Mads og monopolet), hvor idealisme inddrages.

Essay 2

- Skriv et essay, hvor du forholder dig til journalistens betydning for samfundet.
- Læs artiklen "*10 vigtigste ting om at vide om journalisters etik*" <http://www.etik.dk/medieetik/10-vigtigste-ting-om-journalisters-etik>. Find evt. artiklen ved at søge på "medieetik" på etik.dk
- Inddrag artiklen og filmen "Idealisten" og diskutér mediernes rolle som vores vagthund.